
AZ EGYETEMI HALLGATÓI KUTATÁSOK SZEREPE A SZAKTUDOMÁNYI TÁJÉKOZTATÁS MEGÚJÍTÁSÁBAN

N. MANDL ERIKA¹

TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓ

ERIKA N. MANDL: THE ROLE OF STUDENT RESEARCH IN THE RENEWAL OF INFORMATION MANAGEMENT IN LIBRARY SCIENCE

The study examines and analyzes the scientific papers written by students attending ELTE Irodalomtudományi Doktori Iskola Könyvtártudományi Program and Országos Tudományos Diákköri Konferencia referring to library- and scientific information topics and it explores the possibilities of these researches made by university students to promoting the library-innovations. A major part of the study concentrates on the essential adaptations that are thought to be important sources serving especially research of history of science or enlarging the source material of museum collections. The other field examined in the study are the scholarlike papers dealing with the renewal methods of informative work connected to scientific databases. The study tries to present the workshops in higher education institutes that orientate their students to research topics that renew and help the librarian scientific information.

A tanulmány a könyvtár- és információtudományi témájú országos diákköri munka (Országos Tudományos Diákköri Konferencia) keretében – az utóbbi évtizedben – született tudományos dolgozatokat vizsgálja és elemzi abban a megközelítésben, hogy az egyetemi hallgatói kutatások milyen módon járulnak hozzá a könyvtári innovációkhoz. Az áttekintés egyik fő része azokat a hiánypótló feldolgozásokat veszi nagyító alá, amelyek egy-egy szakterülethez kapcsolódóan fontos forrásmunkának számítanak, főként a tudománytörténeti kutatásokat szolgálva, vagy muzeális gyűjtemények forrásanyagait gyarapítva. A másik vizsgált terület a szaktudományi adatbázisokat és az ehhez kapcsolódó tájékoztató munkát megújító, innovatív elképzeléseket tartalmazó, tudományos igényű dolgozatok csoportja. A tanulmány igyekszik bemutatni

---

¹ N. Mandl Erika PhD, egyetemi docens, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus Neveléstudományi Intézet, Kaposvár

azokat a felsőoktatási műhelyeket is, amelyek egy körülhatárolható koncepció mentén orientálják hallgatóikat olyan témák kutatására, amelyek megújítják, segítik a könyvtári szaktudományi tájékoztatást.

HELYZETKÉP A HAZAI EGYETEMI TEHETSÉGGONDOZÁSRÓL – AZ ELSŐ LÉPÉSEK: OTDK

Ritoók Zsigmond (ELTE BTK, MTA) a tudományos diákköri munka jelentőségét méltatva egyik írásában háromfajta egyenrangú kutatómunkát nevez meg: az egyikben a tudós „felméri, hogy hol áll a tudomány valamely kérdés vizsgálatában. (...) Az ilyen jellegű munka (...) éles kritikai érzéket igényel, mely az addigi megoldások ismeretén túl észreveszi azok gyenge pontjait is. (...) A másik forma, mikor a megoldási kísérletek kritikáján túl maga is javasol megoldást. (...) Végül a harmadik lehetőség, mikor valaki felfedez egy problémát, melynek probléma voltát addig más nem vette észre.”² A professzor szerint a fenti felismerésekhez vezető út egyike a diákkör, az ott folyó eszmecsere. A tanulmányban ismertetett hallgatói kutatások között mindhárom formára találunk példát, de a tárgyalt dolgozatokat összeköti, hogy mindegyik hozzájárult saját szakterülete megújításához, módszertani fejlesztéséhez, vagy forrásmunkáinak bővítéséhez. *Verók Attila* (EKE) művelődéstörténetész vélekedése szerint a TDK mára kiérdemelte, hogy szerepeljen a szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékén, mivel „hagyományos és élő egyszerre, folyamatosan újraalkotott és szóban, gyakorlatban továbbadott”,³ vagyis „az ország szellemi frissességét fenntartó hagyomány”,⁴ amely kortárs tudományos hálózatok létrejöttét és a különböző „területek természetes összefonódását”⁵ eredményezi. *Koósné Török Erzsébet* volt OTDT-titkár minden írásában, nyilatkozatában hangsúlyozza, hogy az OTDK „épít a több száz éves önszerveződő, önképzőköri tevékenység átörökíthető (...) hagyományaira is”,⁶ a kapcsolódó történeti kutatások folytatásához pedig egy OTDK forrásgyűjtemény-sorozat elkészítését szorgalmazza. *Koósné Török Erzsébet* könyvtárosként hangsúlyozza az e-iratvagyon, az OTDK-weboldalak archiválásának fontosságát is. Öröndetes, hogy éppen az OTDK Könyvtártudományi alszekciójában, a képzőhelyek műhelyteremtő oktatóinak köszönhetően folyamatosan jelen van a webarchiválás és az online szaktudományi tájékoztatás témája, számos könyvtári innovációt eredményezve. *Mátyus László* (DE ÁOK) az ideális TDK-téma megtalálása kapcsán azt tartja legfontosabbnak, hogy a téma a diák sajátja legyen, a kísérletekben végig személyesen vegyen részt, hiszen a TDK egyik

² Ritoók (2021) 108–109. p.

³ Verók (2021) 126. p.

⁴ Uo. 127. p.

⁵ Uo. 128. p.

⁶ Koósné (2021) 67. p.

legfontosabb értéke a tudományos megismerés módszertanának elsajátítása, és hogy megnyerjük a diákokat a tudománynak.⁷ A következő fejezetekben ismertetett – könyvtár- és információtudományi – pályamunkák egyik legfőbb értéke is az, hogy számos esetben olyan hallgatók írták, akik saját munkahelyük tájékoztatási feladataira keresték a megoldást, és a TDK adott nekik keretet saját könyvtári innovációs elképzeléseik megfogalmazására. A lokalitás szerepe is egyre fontosabb, mivel „a település (esetleg régió) az az egység, amelyben még átláthatók, megérthetők a mindig komplex jelenségek,⁸ ezért a dolgozatok között nagyon értékesek a helyi (regionális) modelleket bemutató törekvések.

Az utóbbi évtized könyvtár- és információtudományi TDK-kutatásaihoz kapcsolódó tehetséggondozás egy szegmensének bemutatása előtt fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a hallgatók mögött több évtizede erős műhelyek állnak. A történeti forráskutatást segítő nagy ívű dolgozatok elsősorban a nagy múltú, tudományegyetemi háttérrel rendelkező intézetek, tanszékek keretében születnek (ELTE BTK, SZTE BTK),⁹ de a témák kiválasztásában nagy szerepet játszik, ha van a képzőhelyen olyan fontos muzeális könyvtári gyűjtemény, amelynek feltárása izgalmas kutatási témákat kínál hallgatói számára (EKE, PTE, BTK). Előbbi természetesen nem zárja ki, hogy az említett képzőhelyeken a hiánypótló történeti feltárások mellett a könyvtár-informatika (webtechnológia, digitális könyvtár stb.) tárgyköreibben, vagy akár a két témakör szimbiózisát alkotva¹⁰ is komoly TDK-munkák lássanak napvilágot.¹¹ A jelenlegi és egykori kisebb vidéki képzőhelyek is szép számmal kínáltak a hallgatók számára olyan fontos efemer témákat, amelyek vagy a helyi könyvtári információellátással, információs rendszerek megújításával foglalkoztak, vagy egy országosan használható könyvtári innováció megalapozását szolgálták (NYME, NYE, KE, SZTE JGYPK, KFRTF, EJJ, JTF).¹² A Debreceni Egyetem könyvtárosképzésének erőssége évtizedek óta elsősorban a könyvtár-informatikai témák innovatív szemléletű feldolgozása; előbbi nem zárta ki soha az értékes történeti/helytörténeti jellegű témák szerepeltetését sem. A könyvtártudományi tehetséggondozás rendszerének, szemléletének kialakításában kulcsszerepe volt *Fülöp Géza* tanszékvezetőnek (ELTE BTK), aki először kezdeményezte a képzőintézmények tanterveinek, tematikáinak összehangolását, és egymás folyamatos tájékoztatását. A vidéki könyvtárosképzés megerősítését különösen fontosnak tartotta. Igazi tudós tanár volt, kutató és tanári attitűdje alakulásában meghatározó volt, hogy *Fülep Lajos* indította el kutatói pályáját, aki „különleges módszereivel, beszélgetéseivel, a csoportos tanítványi sétákkal és találkozásokkal, egymást formáló vitákkal, időnként kemény kritikájával

⁷ Mátyus (2021) 80. p.

⁸ Hrubos (2021) 175. p.

⁹ Vö. Németh – Bíbor (2017) 37–46. p.; Monok (2020b) 88–121., 129–171. p.; Szabó (2006) 36–38. p.; N. Mandl (2001) 33–38. p.

¹⁰ Fodor (2018) 191–198. p.; Monok István (2020a) 166–171. p.

¹¹ Hegyi (2002) 33. p.; Fodor – Kiszl (2018) 49–60. p.

¹² N. Mandl (2009) 220–225. p.; Pálvölgyi (2005) 19–29. p.; Koltay (2010) 47–54. p.

számos kiemelkedő képességű tanítványt, művészt és tudóst nevelt vagy formált” (pl. *Csanak Dórát, Fodor Andrást, Lator Lászlót, Beney Zsuzsát, Hernádi Gyulát, Tüskés Tibort* stb.).¹³ Tanítványainak mindig segített állást találni, és később is követte pályafutásukat. Különös figyelmet szentelt a tanszéki TDK-munkának. Témavezetőként is példát mutatott ebben.¹⁴ A Pedagógia, Pszichológia, Közművelődési és Könyvtártudományi Szekció szakbizottságában 16 éven keresztül vezette az alszekció munkáját, és minden tavasszal körültekintően készült a diákok dolgozatainak értékelésére.¹⁵ A kezdő TDK-s hallgatók bírálatánál fontosnak tartotta, hogy a hiányosságok megemlítése ne legyen bántó, és minden hallgatót inspirált a további kutatásra.¹⁶ Témánk szempontjából fontos előzmény, hogy Fülöp Géza fontosnak tartotta, hogy a képzés a munkaerőpiacon mindenkor elvárt kompetenciákat alakítsa ki a hallgatókban, ezért szoros kapcsolatban állt a munkáltatókkal, a kisteleplésektől a nagykönyvtárakig.¹⁷ A szaktudományi tájékoztatás kurzus tanterve is kezdetektől ezt az elvet követte, *Szabó Sándor* módszertani elképzelései szerint.¹⁸ A könyvtártudományi TDK-témák vizsgálata során fontos hangsúlyozni az egyetemi könyvtárosképzés kettős kötődését.¹⁹ Egyrészt a felsőoktatás elvárásainak kell megfelelnie, másrészt a mindenkori könyvtári rendszer elvárásainak. *Kiszl Péter* intézetvezető (ELTE BTK KITI) felhívja a figyelmet arra, hogy a könyvtároság egy olyan hivatás és attól elválaszthatatlan tudomány, amely – különösen az utóbbi évtizedekben – nagy léptékváltásokkal kényszerül alkalmazkodni a környezeti változásokhoz, a társadalomtudományi területek közül talán a leginkább változó egyetemi képzési modelleket eredményezve: „a naponta újabb és újabb informatikai megoldások világában az információs rendszerekért felelős, a társadalom valamennyi szegmense számára az információhoz való szabad hozzáférést biztosító szakemberekként [...] nincs könnyű helyzetünk”.²⁰

Monok István a könyvtáros szakma identitásának, feladatának lényegét a következőkben látja: „Hagyományörzés és modern szolgáltatás. Ennek alapján elvileg a könyvtáros szakma becsületének emelkedni kellene. Az információt rejtő dokumentumokat mi, könyvtárosok őrizzük. Annyi derül ki ezekről, amennyit mi a feldolgozás során napvilágra hozunk. Az információs technológia és az eszközpark ugyan nincs a mi kezünkben, de tartalmi gazdagsága nagyban tőlünk is függ. Legyünk erre büszkék. Egy zsákutcába azonban nem szabad bemennünk: nem

¹³ Barátné (2014) 190. p.; Szabó (2008) 438–442. p.

¹⁴ Ő volt a témavezetője az első tanszéki *Pro Scientia* érmet nyert hallgatónak, *Hangodi Ágnes*nek. Vö. Barátné (2014) 191. p.

¹⁵ Vö. Uo. 191. p.; Fodor (2014) 39–41. p.

¹⁶ A 2001-es szombathelyi OTDK-n már nem lehetett jelen, de „megható eseménye volt a rendezvénynek, hogy az akkor végzős Bibor Máté *A zirci apátság története* című dolgozatának témavezetőjeként Rozsondai Marianne mellett Fülöp Gézát is megjelölte tisztelete és hálája jeléül.” Barátné (2014) 191. p.

¹⁷ Vö. Uo. 191. p.

¹⁸ Hangodi – Ládi (szerk. 2005) 239. p.

¹⁹ Kiszl (2020a) 10. p.

²⁰ Uo. 10–11. p.; Vö. még Tószegi (2021) 75–86. p.

szabad versenyre kelni sem a technológia gyártóival, sem azokkal a tudományos körökkel, akiket végső soron minőségileg akarunk kiszolgálni.”²¹ Az előbbiekkal összefüggésben néhány évtizede – az online szolgáltatási lehetőségek megjelenésével – az „egész világon zajlik a szakma útkeresése, identitásának azonosítása.”²² Multifunkciós könyvtári rendszerünk – Magyarország legnagyobb kulturális intézményrendszereként – sokféle profilú intézményből áll a nemzeti könyvtártól a szak- és felsőoktatási könyvtárakon át „a városok nappalijaként” is emlegetett települési- és mozgókönyvtárakig, valamint a speciális gyűjteményekig;²³ tehát a képzésnek valamennyi könyvtártípust ki kell szolgálnia. Az előzőekben érintett nemzetközi trendeket és munkaerőpiaci igényeket is figyelembe véve alakítják ki a képzőhelyek a képzési és kimeneti követelményeket. A kétlépcsős (BA, MA) képzési rendszer kidolgozásakor is nagy hangsúlyt fektettek arra a képző intézmények, hogy a meghirdetett szakirányok is lefedjék a különböző könyvtártípusokban folyó munka tartalmát. Ennek megfelelően indult el BA-szinten a könyvtörténeti (ELTE, SZTE), különgyűjteményi (SZTE), közkönyvtári (KE, NYME, SZTE), iskolai könyvtári (EJF, EKf, KFRTF, NYME, SZTE, SZIE), gyermekkönyvtári (EJF, DE, SZIE), elektronikus és digitális könyvtári (KE), tartalomszolgáltató (SZTE), EU információs könyvtári (ELTE, SZTE) szakirány. A szakfelelősök az előbbi tudástartalmakat elmélyítő szándékkal dolgozták ki az MA-szint könyvtártípusokhoz igazodó szakirányait: humán informatika (tartalomszolgáltató), internettechnológia, iskolai könyvtáros, közszolgáltató könyvtáros, médiamatika, orvosi könyvtáros, régi nyomtatványok feldolgozása, szaktudományi (kutatás-fejlesztési) információmenedzser, tartalomfejlesztő menedzser, üzleti információmenedzser, webtechnológia elnevezésekkel.²⁴ Az előbb ismertetett képzési struktúrának is köszönhető, hogy a TDK-dolgozatok témái – hosszú évek óta – szinte minden könyvtártípus szolgáltatási rendszeréhez kapcsolódnak. A képzés, majd a TDK-munka során a hallgatók elsajátítanak egy olyan innovációs szemléletet, amit majd bármely intézménytípusban tudnak kamatoztatni, illetve később, munkavégzésük során is naprakészek tudnak maradni.²⁵ A hazai könyvtárosképzés fontos dinamikus eleme, hogy a hallgatók sok vendégelőadást hallhatnak, számos helyszíni projektben, műhelymunkában vehetnek részt, akár a szakmai gyakorlataik során is, és mindeközben az innovációt támogató feladatokat kapnak.²⁶ Hagyományosan sok gyakorló könyvtáros szakembert vonnak be a képzésbe. A képzést támogatja az a lehetőség is, hogy az egyetemeken vagy a partnerkönyvtárakban dolgozó, PhD-fokozattal rendelkező

²¹ Monok (2020a) 169. p.

²² Uo. 11. p.; Vö. még Bartos (2006) 404–408. p.; Sipos (2017) 26–38. p.; Sonnevend (2013) 115–123. p.

²³ Uo. 11–12. p.

²⁴ Vö. Tószegi (2008) 473–479. p.

²⁵ Vö. Tószegi (2008) 14. p. A hazai továbbképzések rendszere – a vizsgált szaktudományi szolgáltatók területén – szintén rugalmasan igazodik a munkaerőpiaci elvárásokhoz, és az egyetemi képzések mindenkor tanterveikhez. Vö. Hangodi (2019) 2018–232. p.

²⁶ Fodor (2015) 429–441. p.; Fodor (2016) 23–32. p.

könyvtárosok is felkérhetőek tantárgyfelelősnek, oktatónak. A tanulmány által középpontba helyezett szaktudományi tájékoztatás bármely részterületének egyetemi keretben történő innovatív fejlesztését segítik azok az oktatók, akik e területek szakértői, akár főállású oktatóként, akár szakkönyvtári háttérrel rendelkező könyvtárosként.²⁷ A tájékoztató könyvtárosok képzését nem hozta könnyű helyzetbe a kétszakosság megszüntetése, ezért ezen úr betöltése miatt a kétlépcsős képzés szakalapítói a lehető legszélesebb MA-bemenetet határozták meg, így szinte bármely tudományterület BA-szakja után elvégezhető az informatikus könyvtáros MA-szak. A kétszakosság visszacsempészésének másik jó példája, hogy az ELTE BTK Zenekultúra BA-szakán sikerült elindítani a zenei könyvtáros specializációt.²⁸ Ez a megoldás elengedhetetlen volt, különösen a szak- és tudományos könyvtárak szakember-utánpótlása szempontjából, hiszen Monok István találó szavait idézve: „...amikor a könyvtáros mint a gyakorlat embere bármilyen internetes tartalomszolgáltatást végez, a maga gyakorlati szempontjait csak akkor tudja jól kialakítani, ha valamilyen szakma elméleti gondoljaival is tisztában van, illetve annak a szakmának az elméleti szakembereivel folyamatosan együtt gondolkodik.”²⁹ Tehát a könyvtáros tartalomszolgáltatást csak olyan területen végezzen, amelynek fogalomrendszerét ismeri.³⁰ Monok István a kétszakosság hiányának feloldására azt a megoldást javasolja, hogy az informatikus könyvtáros BA-szakon tanuló hallgató a szakirány 40 kreditje helyett vehessen fel bármilyen más minor szakot. Ezzel a hallgatók „általános műveltségi deficitje” is csökkenne, és a BA-szak végén két oklevelet kapnának (BA informatikus könyvtáros és egy minor szak).³¹

TÖRTÉNETI FORRÁSKUTATÁS

Sajtótörténeti, könyvtörténeti dolgozatok

Nagy szolgálatot tesznek a tudománytörténeti, mentalitástörténeti vagy kultúrtörténeti kutatások számára azok a – repertóriumnál nagyobb mélységű – tartalomelemzések, amelyek egy-egy téma sajtóbeli megjelenését tárják fel. Ebbe a körbe tartozik *Bács Fanni* dolgozata,³² amelyben az egzotikus utazások reprezentálását vizsgálta meg a *Vasárnapi Újság*ban, a lapszámok, vonatkozó rovatok részletes elemzésével.

²⁷ A teljesség igénye nélkül néhány közelmúltbeli publikáció a fent megnevezett témakörhöz kapcsolódóan: Czeglédi (2009) 3–17. p.; Csík (2019) 545–557. p.; Kerekes – Kiszl (2018) 132. p.; Monok (2020c) 115–121. p.; Lengyelné (2021) 85–92. p.; Tószegi (2021b) 136–139. p.; Winkler – Kiszl (2020).

²⁸ Kiszl (2020a) 13., 15. p.

²⁹ Monok (2020a) 168. p.

³⁰ Vö. Monok (2020a) 168. p.

³¹ Monok (2020d) 171–173. p.

³² Bács Fanni (2011): *A Vasárnapi Újság (1854–1921)*. Konzulens: Bella Katalin (ELTE BTK). XXX. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Kecskemét, KFTFK.

A szerző a feltárás részeként – a szakirodalom alapján – kitért az utazás jellemzőire az adott korban: kik utaztak, hogyan utaztak, hová utaztak? Ezután vizsgálódását leszűkítette az egzotikus utazásra, ezen belül a vadászati célú utakra. Az utakat színhely szerint csoportosította, főként az Ázsiában, Afrikában megszervezett vadászatokot nézte át, s munkája végén külön foglalkozott *Kittenberger Kálmán* vadászútjaival.

A sajtótörténeti feltárások arra is irányulhatnak, hogy megismerjük belőlük egy-egy korszak sajtójának működési mechanizmusait. A sajtó működésének megismerése a történettudományi kutatások segítségével is lehet. Erre vállalkozott *Gyuricza Andrea* *A sajtó és ellenőrzése Magyarországon (1848–1914)* című munkájában.³³ A dolgozat a választott időszak sajtócenzúráját, sajtóellenőrzési rendszerét mutatja be. A több mint 4000 korabeli lap ilyen irányú vizsgálatának értékét növeli, hogy ebben a témakörben a pályamunka megírásakor még nem született átfogó monográfia.

A hazai művelődéstörténeti kutatás számára fontos adalékul szolgálnak a jelentős magán könyvgyűjtemények részletes feltárásai is, különösen akkor, ha az ismertetett könyvtár olyan személy tulajdonában volt, aki jelentősen tudta befolyásolni a korabeli hazai művelődés irányait. Erre példa *Baranyai Katalin* dolgozata, amelyben a Ráday család egyik tagjának, *Ráday Eszter*nek a 18. századi könyvgyűjteményét mutatja be.³⁴ A pontos címleírásokkal ellátott könyvjegyzékből képet kapunk a tulajdonos műveltségéről és könyvtára tematikus összetételéről. Az alkalmi nyomtatványok forrásértékére hívja fel a figyelmet *Nagy Andor* *Kora újkori erdélyi alkalmi nyomtatványok művelődéstörténeti tanulságai*³⁵ című munkájában. Az üdvözlő/gratuláló versek, a házasságkötés vagy jeles évforduló alkalmából készült szövegek különféle művelődés- és mikrotörténeti összehasonlításokra nyújthatnak lehetőséget, akár egyes személyek életútjára is lebontva a vizsgálódást. A dolgozat elsősorban *Joseph Trausch* (1795–1871) 17–19. századból való, még feltáratlan, a brassói Fekete Templom levéltárában őrzött alkalmi (akcidens) nyomtatványok gyűjteményét mutatja be. *Bognár Tímea* *Vándorló könyvek. Tulajdonbejegyzések és ex librisek a Pálffy család csépi gyűjteményében*³⁶ című dolgozata szintén egy jelentős gyűjtő és magánkönyvtár-alapító személyéhez kapcsolódik. A szerző egy fontos forráscsoporttal foglalkozik (tulajdonbejegyzések és ex librisek), amelyek segítségével felderíthetők egyes köznemesi gyűjtemények kötetei, s rajtuk keresztül

³³ Gyuricza Andrea (2011): *A sajtó és ellenőrzése Magyarországon (1848–1914)*. Konzulens: Dr. Verók Attila (EKF). XXX. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Kecskemét, KFTFK.

³⁴ Baranyai Katalin (2011): *Ráday Eszter könyvei*. Konzulens: Dr. Zvara Edina. (SZTE BTK). XXX. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Kecskemét, KFTFK.

³⁵ Nagy Andor (2011): *Kora újkori erdélyi alkalmi nyomtatványok művelődéstörténeti tanulságai*. Konzulens: Dr. Verók Attila (EKF). XXX. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Kecskemét, KFTFK.

³⁶ Bognár Tímea (2013): *Vándorló könyvek. Tulajdonbejegyzések és ex librisek a Pálffy család csépi gyűjteményében*. Konzulens: Dr. Verók Attila (EKF). XXXI. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Eger, EKF TTK.

a XVIII–XIX. századi magyar köznemesség kulturális ízlése is. A kutatás csatlakozik az Országos Széchényi Könyvtár országos szintű possessorbejegyzés-gyűjtéséhez.

Nemcsak az arisztokrata, főpapi gyűjtemények összetétele fontos egy adott korszak művelődési szokásainak feltérképezéséhez. Nagyon beszédesek a nyomdászok, könyvkötők könyvjegyzékei is egy adott földrajzi terület műveltségi viszonyaira vonatkozóan. A hallgatói könyvtörténeti kutatások is foglalkoznak a könyves szakma e fontos rétegeinek könyvjegyzékeivel.³⁷

Gönczi Krisztina Éva *A Gödöllői Városi Múzeum ex librisei* című dolgozata³⁸ a nevezett múzeumban fellelhető ex libriseket vizsgálta, amelyek Nagy Sándor és Körösfői-Kriesch Aladár, a gödöllői művésztelep alapítójának alkotásai. A szerző vizsgálta a könyvjegyek stílusát, forma- és eszközvilágát. A művészek általában a tulajdonosokra, foglalkozásukra jellemző ex libriseket készítettek.

Könyvtári gyűjtemények, intézménytörténet

A tudóskönyvtárak rekonstrukciójához és értékeléséhez mint kutatási irányhoz kapcsolódik Kovács Odett: *Kazinczy Ferenc könyvbeszerzési stratégiái és könyvtárának értékes darabjai a Sárospataki Református Kollégiumban* című munkája.

A dolgozat elsődleges célja az volt, hogy bemutassa Kazinczy tudatos könyvtárépítő, könyvgyűjtő tevékenységét. Ugyanebbe a sorba illeszthető Éger Gábor: *Eszéki T. István könyvgyűjteménye a sárospataki Nagykönyvtárban* című dolgozata,³⁹ amelyben az 1600-as években működő erdélyi lelkipásztornak, a korabeli nyugat-európai egyetemeket is megjárta sárospataki diáknak a Sárospatakra került könyvgyűjteményét mutatja be. A pályamunka elsősorban a hagyatéki könyvvállomány változásait mutatja be, raktárjegyzékeket és possessorbejegyzéseket is felhasználva.

Több dolgozat tár fel olyan életműveket, amelyek középpontjában egy-egy jelentős közgyűjtemény alapítása, formálása áll. Hasonló céllal készült Fülep Ádám *A könyvtárigazgató Kovács Máté a Debreceni Egyetemi Könyvtár élén (1949–1956)* című dolgozata,⁴⁰ amely a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, valamint az OSZK Kézirattárában talált hagyatéki, kéziratos és gépiratos források

³⁷ Vö. El-Shami Mona (2021): *Papp Sámuel nagykarolyi könyvkötő könyvjegyzéke 1792-ben*. Konzulens: Dr. Hegyi Ádám (SZTE BTK). XXXI. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Nyíregyháza, NyE.

³⁸ Gönczi Krisztina Éva (2015): *A Gödöllői Városi Múzeum ex librisei*. Konzulens: Dr. Verók Attila (EKF). XXXI. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Debrecen, DE IK.

³⁹ Éger Gábor (2017): *Eszéki T. István könyvgyűjteménye a sárospataki Nagykönyvtárban*. Konzulens: Dr. Verók Attila (EKE). XXXIII. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Szeged, SZTE JGYPK, 1–6. 15. p.

⁴⁰ Fülep Ádám (2011): *A könyvtárigazgató Kovács Máté a Debreceni Egyetemi Könyvtár élén (1949–1956)*. Konzulens: Dr. Verók Attila (EKF). XXX. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Kecskemét, KF TFK, 1–3. 15–16. p.; Nagy Andor: *Kovács Máté és a magyar könyvtárügy (1949–1956)* (2011) című pályamunkájában a szakirodalom és főként Kovács Máté kéziratai alapján igyekszik bemutatni a könyvtártörténeti szempontból még feltáratlan időszakot. Uo. 126–127. p.

alapján készült.⁴¹ *Bakos Tímea Nagy Iván és a balassagyarmati Palóc Múzeum*⁴² című munkájában a múzeumalapító Nagy Iván életművét mutatja be a hagyatékában fellelhető dokumentumok alapján (a források lelőhelyei: Nógrád Megyei Levéltár, Magyar Országos Levéltár, Nógrádi Történeti Múzeum, Országos Széchényi Könyvtár). A dolgozat második részében a Palóc Múzeum történetét is megismerjük.

Nemcsak hazai könyvtárosok, információtudósok életművéhez kapcsolódó kutatások készülnek, hanem fontos külföldi újítók életművével is foglalkoznak a hallgatók. Erre példa *Kömüves Renáta Brian Campbell Vickery osztályozási elképzelései* című áttekintése, amelyben végigköveti a XX. századi információtudomány egyik meghatározó és nagy hatású alakjának osztályozási tevékenységét (információkeresés, indexelés).

Egy-egy szakma önmeghatározásához, a benne dolgozók identitástudatának erősítéséhez nagyon fontos a muzeális szakgyűjtemények feltárása, a legértékesebb emlékek megismertetése az érdeklődő szakmabeli vagy laikus látogatókkal. Az egykori selmecbányai bányászati-kohászati akadémia egyedülálló, hét és félezer tételes gyűjteménye, amely az első és épségben fennmaradt műszaki szakkönyvtárnak tekinthető, ma a Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum épületében található. Itt őrzik többek között *Georgius Agricola* fő művének, a bányászat és kohászat ősi bibliájának első latin és német kiadását. *Tóth Henrietta* igyekezett hiteles képet nyújtani a selmeci állomány miskolci elhelyezésével kapcsolatban. A dolgozat szerzője folytatta a kutatást Agricola műveinek magyarországi fellelhetőségével kapcsolatban, eredményeit egy későbbi dolgozatában olvashatjuk. Agricola művei jelenlétének vizsgálata a hungarikakutatások körébe is beleillik, hiszen e munkáknak számos magyar vonatkozása van. A szerző a lelőhelyek feltérképezése érdekében a magyarországi egyházi és magángyűjtemények katalógusainak, könyvjegyzékeinek, leltárjegyzékeinek módszeres áttekintésére vállalkozott. Az adatokat a gyűjtemények típusa, azon belül a tulajdonosok társadalmi helyzete szerint rendszerezte, s arra a következtetésre jutott, hogy a humanista tudós művei a XVI–XVIII. századig arisztokraták, főpapok, polgárok, tudósok gyűjteményeiben egyaránt jelen voltak.⁴³

*Farkas Nikoletta A cenzúra hatása a magyarországi könyvtárakra a szocialista rendszer idején*⁴⁴ című munkájában elsősorban azt mutatta be, hogy milyen teendő-

⁴¹ Ugyanebbe a sorba tartozik Csontos Enikő (2013): *Sallai István élete és pályaképe. Bibliográfia* című OTDK dolgozata is. Konzulens: Gyurcsó Júlia (EJF NK). XXXI. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Eger, EKF TTK.

⁴² Bakos Tímea (2013): *Nagy Iván és a balassagyarmati Palóc Múzeum*. Konzulens: Dr. Tóvári Judit (EKF). XXXI. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Eger, EKF TTK.

⁴³ Tóth Henrietta (2015): *Georgius Agricola (1494–1555) műveinek előfordulása magyarországi könyvtárakban*. Konzulens: Dr. Verók Attila (EKF). In: XXXII. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Debrecen: DE IK, 214. p.

⁴⁴ Farkas Nikoletta (2013): *A cenzúra hatása a magyarországi könyvtárakra a szocialista rendszer idején*. Konzulens: Dr. Kovács Béla Lóránt (DE IK). XXXI. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Eger, 2013.

ket vártak el a korban a könyvtárosoktól, milyen ajánlások, szempontok, indexek alapján kellett kivonniuk a könyvtári állományokból a dokumentumokat, milyen szempontokat kellett figyelembe venni az olvasóknak készült katalógusoknál. A dolgozat második része a tájékoztató könyvtárosok ideológiai átneveléséről szól, főként, hogy milyen világnézeti nevelői szerepekkel ruházták fel a könyvtárosokat.

Izgalmasak azok a gyűjteményrekonstrukciós kísérletek is, amelyekkel régi gyűjteményrészek beolvadását, továbbélését lehet igazolni. Egy ilyen vállalkozás *Leitgéb Mária A „középkori” tanszékek könyvtára a Műegyetemen* című munkája,⁴⁵ amelyben tulajdonbélyegzők, jelzetek, egyéb adatok alapján igazolta, hogy a Műegyetem 150 éves, egyedi gyűjteménynek számító Építészettörténeti és Műemléki Tanszék könyvtára valószínűleg a régebbi Műépítészeti (Steindl-tanszék) és a Középkori építéstan Tanszék könyvanyagainak őrzője. A hallgató egy teljes címjegyzék összeállítását tervezi, amely fontos forrásává válhat a későbbi könyvtártörténeti, építészettörténeti, művészettörténeti kutatásoknak, vagyis egy teljes rekonstrukció készülhet az egyes „középkori” tanszékek könyvtáiról. Hasonló utakon jár *Winkler Anna Arab nyelvű kéziratok az ELTE Egyetemi Könyvtárban* című munkája⁴⁶ is, ismertetve az Egyetemi Könyvtár arab nyelvű iszlám kódexeit. A szerző hiánypótló munkát végzett, hiszen korábban nem voltak alaposan feldolgozva az Egyetemi Könyvtár ezen kódexei. Az egészségügyi tájékoztatás múltbéli fontos központját, az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ jól működő egykori módszertani rendszerének modelljét (1960–1992), valamint az előzőhöz szakmailag szorosan kapcsolódó Heim Pál Gyermekkórház Egészségügyi Szakkönyvtárának korábban feltáratlan történetét mutatja be *Körmendiné Pók Zsuzsanna* dolgozatában.⁴⁷

Képi és multimediális dokumentumok feldolgozása

A nem szöveges dokumentumok feldolgozása, illetve a róluk szóló tájékoztatás esetében szinte dokumentumtípusonként, korszakonként más eljárásokra van szükség. Sok esetben komoly nyomozó munka előzi meg a dokumentumok pontos beazonosítást. Így van ez a régi térképeknél is.

⁴⁵ Leitgéb Mária (2021): *A „középkori” tanszék könyvtára a Műegyetemen*. Konzulens: Dr. Bíbor Máté. (ELTE BTK). XXXV. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Nyíregyháza, Nyíregyházi Egyetem, 3–4. 31–32.

⁴⁶ Winkler Anna (2021): *Arab nyelvű kéziratok az ELTE Egyetemi Könyvtárban*. Konzulens: Dr. Bíbor Máté (ELTE BTK). XXXV. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Nyíregyháza, Nyíregyházi Egyetem, 2–3. 18. p.

⁴⁷ Körmendiné Pók Zsuzsanna (2013): *Könyvtárak az egészségügy szolgálatában Magyarországon*. Konzulens: Dr Verók Attila (EKF). In: XXXI. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Eger, EKF TTK.

Nagy Györgyi *A térkép DNS-e* (2011)⁴⁸ című munkájának célja, hogy a régi térképekkel foglalkozókat – könyvtárosokat, antikváriusokat, gyűjtőket – segítse az eligazodásban a XVII–XVIII. század művészi szabadsággal kiadott térképei között, mivel réz- vagy acélmetszet technikájával készültek, és gyakran nem hordoznak megjelenési adatot. A dolgozatban hangsúlyt kapnak az említett technikák, a korabeli kiadási viszonyok és a kutatás során használt azonosítási módszerek. A nyomozási módszereket a hallgató az OSZK Térképtárának atlaszaiban lévő, Alsó-Szászországot ábrázoló térképek segítségével mutatta be. A szerző a korban elismert *Johann Baptist Homann* által alapított vállalat példáján mutatja be a kiadás folyamatát, s az említett kiadó egy sokat használt térképének történetét, kutatását is ismerteti.

A térképekhez hasonlóan izgalmas és ingoványos talaj a fotók azonosítása, stílusjegyeinek vizsgálata is, ez különösen igaz a sajtófotók kutatására. *Sipos Katalin A sajtófotó története. Gyermekábrázolás a fotográfiában*⁴⁹ című dolgozatában a hazai gyermekfotózás történetével foglalkozik. A dolgozat legértékesebb része a primer fotóanyag elemzése, a fotós szakirodalom feldolgozási módszertana alapján. A tanulmány érinti a szociófotó, a műtermi fényképezés, illetve a reklám- és politikai fotózás világát is. Az áttekintés során sikerült felkutatni a tehetséges, művészileg is igényes kortárs hazai fotóriporterek munkáit, felmutatva ezzel a gyermekekről készült sajtófotó legnemesebb variánsait.

A fényképalbumok a kulturális örökség sajátos képi és tárgyi hordozói. Feldolgozásuk módszertana a hazai könyvtárakban is különbségeket mutat, de forrásértéke miatt nagyobb figyelmet igényel. *Balogh Sándor Albumba zárva. Fényképalbumok a vizitkártyától a memóriakártyáig* című dolgozata⁵⁰ bemutatja a dokumentumtípus eredetét, megjelenési formáit, a használatával kapcsolatos szokásokat (reprezentáció, gyűjtés, családi albumok szerkesztése). A szerző nyomon követi szerepének változásait is. Osztályozza őket típusok, témák és a megjelenés stílusa alapján. Kitér a különleges példányokra, mesterművekre és a művészi igénytel kivitelezett albumokra is. A szerző kutatásait magyar és német közgyűjteményekben végezte, elsődleges célja a típusok rendszerezése volt, segítve ezzel e forrástípus hazai feltárásának gyakorlatát.

A korai mozgóképeink esetében sajnos legalább akkora veszteségeink vannak, mint írott dokumentumaink megsemmisülési mutatóiban. A háborúk és a politikai viharok sem tettek jót a filmek megőrzésének. A film archiválása bonyolult folyamat, a filmkópiák érzékenysége miatt nagy körültekintést igényel. *Veilinger Tamás*

⁴⁸ Nagy Györgyi (2011): *A térkép DNS-e*. Konzulens: dr. Simon Melinda (ELTE BTK). XXX. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Kecskemét, EKf TTK.

⁴⁹ Sipos Katalin (2011): *A sajtófotó története. Gyermekábrázolás a fotográfiában*. Konzulens: dr. Szirmai Éva (SZTE JGYPK). XXX. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Kecskemét, EKf TTK.

⁵⁰ Balogh Sándor (2015): *Albumba zárva. Fényképalbumok a vizitkártyától a memóriakártyáig*. Konzulens: Dr. Verók Attila (EKf). XXXII. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Debrecen, DE IK.

A mozgókép archiválásának múltja és jelene Magyarországon című munkájában hangsúlyozza, hogy csak a mozgókép megjelenése után 60 évvel alakult meg az első filmarchívum Magyarországon. A késlekedés következményeként a némafilmek körülbelül 10%-a maradt fenn csupán. A szerző bemutatja a magyarországi film-megőrzés létrejöttét, fejlődését, a filmtörténeti, technikai, jogi és politikai háttérrel együtt. A dolgozat első részéből megtudjuk, hogyan jutott el „a vándormutatvány-nak számító mozgókép az intézményesített megőrzésig.”⁵¹ A második rész ismerteti, hogy kik kezdeményezték a megőrzést, hogyan alakult az archívum története a század második felében. Végül képet kapunk arról is, hol tart ma a mozgóképek magyarországi értékmegőrzése, hogyan zajlik a felújítás, restaurálás és digitalizálás, mit tartalmaz az online gyűjtemény, és mi lesz a jövő útja.

Tematikailag sokszínűek és speciális könyvtári kezelést igényelnek az aprónyomatványok körébe tartozó plakátgyűjtemények. Tanulmányozásuk során számos – máshol fellelhetetlen – adatra bukkanhatnak a művelődés-, a kultúr- és társadalomtörténet kutatói. A színházi és filmes bemutatók, kiállítások esetében is nagyon értékes forrásról van szó, nem is beszélve a művészi plakát műfajáról. *Szécsényi Orsolya Falra akasztott örökség. A Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár plakátgyűjteménye* című dolgozatában az említett könyvtár helyismereti gyűjteményeinek plakátjait dolgozta fel. Mivel a plakátok bibliográfiai leírásához nem talált útmutatót, vállalkozott ennek megalkotására. Egy olyan ISBD-alapú bibliográfiai leírást, USMARC formátumú bibliográfiai rekordot készített, amely alkalmazható a hazai könyvtárakban található plakátok leírására. Munkájának különleges értéke, hogy a helyi jelentőségű aprónyomatványok esetében megkereste a plakátok szerzőit, közreműködőit is, akik további releváns információkkal szolgáltak a teljesebb körű bibliográfiai leírás elkészítéséhez.

A szaktudományi tájékoztatás modelljei, módszertani kérdései

Az OTDK-témák túlnyomó része naprakészen reagál a jelenlegi szaktudományi szolgáltatási igényekre, és sok esetben eredeti, még nem használt új modelleket, módszertanokat kínál a könyvtári információkereső rendszerek megújításához. A témák között vannak univerzálisan alkalmazható modellek, módszerek ismertetései a könyvtári osztályozás, a világháló információinak könyvtári kezelése, a digitalizálás, a szerzői jog, a katalogizálási szabványok, az Open Access – nyílt hozzáférés modelljei,⁵² a tudományos kommunikáció segítése, a felhőtechnológiák, az interaktív

⁵¹ Veilinger Tamás (2015): *A mozgókép archiválásának múltja és jelene Magyarországon*. In: XXXII. OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Debrecen, Debreceni Egyetem, 229. p.

⁵² Moring Tibor (2019): *A nyílt hozzáférés különféle modelljei a hazai tudományos kommunikáció gyakorlatában*. Konzulens: Dr. Senkei-Kis Zoltán (ELTE). In: XXXIV. OTDK. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Budapest, ELTE PPK. 3. p.

elektronikus könyvtár aktuális kérdésköreihez kapcsolódóan,^{53, 54, 55} valamint az ugyancsak kulcsfontosságú információbiztonság, adatbányászat, e-könyvek, webtechnológia, informetria, linked data technológiák, automatizált tartalomelemzés, tudományosfolyóirat-adatbázisok könyvtári alkalmazásának kérdésköreiben.^{56, 57} Az előzőekben említett általános módszertani kérdéseken túl nagy számban készülnek konkrét tudományterületekre, vagy speciális dokumentumokra/információhordozó típusokra kidolgozott könyvtári eljárásmodok.

A természettudományok információs rendszereinek fejlesztési elképzelései

A természettudományok esetében különösen fontos, hogy a szakemberek mihamarabb birtokolják szakterületük legfontosabb új kutatási eredményeit. Különösen igaz ez az orvostudományra, ahol – különösen napjainkban – szinte hétről hétre, napról napra látnak világot – akár a jelenlegi járványhelyzetre vonatkoztatva is – a továbblépéshez nélkülözhetetlen új kutatási adatok. Ebbe a vonulatba illeszkedik *Berta Bernadett A MEDLINE adatbázis szolgáltatásának megvalósítása a PUBMED és*

⁵³ Mészáros Kornélia (2011): *Ontológia és osztályozás* (2011); Kornhoffer Mónika (2011): *100 nap az élet. A világhálón található információk gyűjtésének és megőrzésének áttekintése hazánkban és Kelet-, Közép-Európában*; Stefanecz Mária (2011): *Digitalizált források a könyvtárakban és a szerzői jog*. In: XXX. Jubileumi OTDK. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Kecskemét, KF TFK, 123, 121, 131. Konzulensek: Barátné dr. Hajdu Ágnes (ELTE BTK), Dr. Sipos Anna Magdolna (PTE), Dr. Tóvári Judit (EKF)

⁵⁴ Nagy Sándor (2013): *ETO jelzetszerkesztési szabályok algoritmizálása*. Konzulens: Dr. Kovács Béla Lóránt (DE IK), In: XXXI. OTDK. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Eger: EKF TKK, 191. p.

⁵⁵ Barton Dávid – Pál Vanda (2013): *Az Open Access és az osztályozás*. Konzulens: Barátné dr. Hajdu Ágnes; Burai Bernadett (2013): *Felhőtechnológiák*. Konzulens: Lengyelne Molnár Tünde (EKF); Rabné Vajna Katalin (2013): *Az interaktív elektronikus könyvtár, a könyvtár 2.0*. Konzulens: Dr. Tóvári Judit (EKF). In: XXXI. OTDK. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Eger: EKF TKK, 27, 50, 214. p.

⁵⁶ Császár János (2015): *Információbiztonsági kérdések a XXI. században*. Konzulens: Senkei-Kis Zoltán (ELTE); Dula Marina (2015): *Többnyelvű teauruszok*. Konzulens: Barátné dr. habil. Hajdu Ágnes (ELTE); Kovács Edina (2015): *Az adatbányászat alkalmazhatóságának módszerei és lehetőségei a könyvtárakban*. Konzulens: Egervári Dóra (PTE); Nagy Andor (2015): *Az e-könyves DRM-technológiák biztonságosságának vizsgálata*. Konzulens: Dr. Tóth Máté (PTE). Petrenkó Lea (2015): *A webtechnológia hatása a könyvtári katalógusokra*. Konzulens: Dr. Tóvári Judit (EKF); Szabó Mária (2015): *Az informetria tudománya és magyarországi vonatkozásai*. Konzulens: Dr. Verók Attila (EKF); Vig Dániel (2015): *Nyelveken és kultúrákon átívelő többnyelvű információkeresés*. Konzulens: Barátné dr. habil. Hajdu Ágnes (ELTE). In: XXXII. OTDK. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Debrecen: Debreceni Egyetem, 46. 57. 120. 155. 175. 192. 233. p.

⁵⁷ Hubay Miklós Péter (2017): *A BIBFRAME és a könyvtári feldolgozás új keretei*. Konzulens: Dr. Tóvári Judit (EKF); Nagy Andor (2017): *Automatizált tartalomelemzés*. Konzulens: Dr. habil. Varga Katalin.; Gál Enikő Lili – Maradics Zoltán (2017): *A tudományos folyóiratok értékelése és empirikus vizsgálata a SCOPUS adatbázis alapján*. Konzulens: Dr. Sasvári Péter László (ME). In: XXXIII. OTDK. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Absztraktok. Szeged, SZTE JGYPK. <http://www.jgypk.hu/otdk2017/wp-content/uploads/2017/04/OTDK-v%C3%A9gleges.pdf> [Letöltés: 2021. 09. 15.]

*EBSCO szolgáltatók tükrében*⁵⁸ című dolgozata, amelyben egy egyéni osztályozási módszerrel értékelte az egyes szolgáltatók kínálatának milyenségét. A kutatás során elsősorban az adatbázisokban történő keresés hatékonyságának növelése foglalkoztatta, és erre talált működőképes keresési módszereket. *Csont István* egy könyvtár-gépesítési folyamatot segítő számítógépes program elkészítését választotta dolgozata témájául, célja elsősorban olyan könyvtárak segítése volt, ahol a gépesítési folyamat csak részben valósult meg, vagy a fejlesztés el sem indult.⁵⁹ A szerző elsődleges célja a *Magyar Földrajzi Társaság* könyvtári gyűjteménye feldolgozásának segítése volt.

A bölcsészet- és társadalomtudományok információs rendszereinek megújítása

A társadalomtudományok területén a régi források és az új kutatási eredmények feltárásának egyensúlyban kell lennie, e terület kutatójának nélkülözhetetlenek a régebbi korszakokra vonatkozó forráskiadványok is. Ez kiemelten igaz a történeti témák kutatóira, akik rekonstruálni, modellezni próbálják a korábbi jelenségeket annak érdekében, hogy a jelen és a jövő társadalmi átalakulásai értelmezhetővé váljanak. *Czeglédi Lászlóné*, a *Számítógépes adatbázis és rendszerterv – a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténeti Levéltár és Irattár levéltári és irattári állományának feltárásához* című munka írója már dolgozata elején hangsúlyozza, hogy egy jó információs szakember nemcsak keresni tud az adatbázisokban, hanem létrehozni és fejleszteni is képes azokat. Az előbbiekhöz példát mutatva a szerző készített egy számítógépes adatbázis rendszertervet. A hallgató bemutatja az adatbázis tervezésének folyamatát, kiemelve a hozzáférési jogosultságok beállításainak fontosságát is. Az adatbázishoz fogalomtárral ellátott felhasználói kézikönyvet is készített. A teszteredmények alapján a hallgató által megalkotott adatmodell és adatbázis jelentősen hozzájárul az irattár munkatársai és a kutatók munkájának megkönnyítéséhez.⁶⁰

⁵⁸ Berta Bernadett (2011): *A MEDLINE adatbázis szolgáltatásának megvalósítása a PUBMED és EBSCO szolgáltatók tükrében*. Konzulens: Salgáné Dr. Medveczki Marianna (DE). In: XXX. Jubileumi Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar. 108. p.

⁵⁹ Csonst István (2015): *Bibliográfiai adatok konverziójának támogatása az XLS2XML program segítségével*. Konzulens: Dr. habil. Boda István (DE). In: XXXII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Debrecen, DE. 61. p.

⁶⁰ Czeglédi Lászlóné (2015): *Számítógépes adatbázis és rendszerterv – a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténeti Levéltár és Irattár levéltári és irattári állományának feltárásához*. Konzulens: Ördögné Kovács Mónika (NYME SEK). In: Uo. 112. p.

Farkas Renáta pályamunkája⁶¹ a céginformációt vizsgálja egy konkrét cég példáján. Emellett a könyvtárak szerepeit is összeveti a céginformációs szolgáltatók lehetőségeivel, két közművelődési könyvtár szolgáltatásait vizsgálva. A hallgató elsősorban azt tanulmányozza, hogy mennyire illeszkedhet bele egy könyvtár tevékenységébe egy – az adott térség cégeiről, vállalatairól szóló – tájékoztató szolgáltatás, feltárva a könyvtár kapacitását és a lehetséges felhasználói rétegeket. Mindemellett a kiválasztott cég profitorientált és ingyenesen nyújtott információszolgáltatását is bemutatja, vagyis az üzleti és nonprofit szféra lehetőségeit, párhuzamait, egymást erősítő, illetve az egymással versengő területeit vizsgálja. Alternatív lehetőségeket is felmutat az üzleti és könyvtári szolgáltatások illeszkedésére. A kutatás főbb kérdései: „A könyvtárak világa miben nyújthat többet vagy kevesebbet? Hogyan tudja felhasználói körét innovatív ötletekkel [...] bővíteni? Hogyan tud élni lehetőségeivel az információs központ funkcióját is betöltő könyvtár; illetve hogyan illeszkedik ebbe a szerepkörbe egy cég és [...] a céginformáció mint szolgáltatástípus?”

Bódog András a könyvtár és hírszerzés kapcsolódási pontjait vizsgálta pályamunkájában.⁶² A dolgozat a titkosszolgálatok és a könyvtárak közös vonatkozásaiba nyújt betekintést, történeti és módszertani szempontból egyaránt elemezve és reprezentálva a hasonlóságokat. A pályamunka elsősorban a nyílt forrású felderítés folyamatát mutatja be, összehasonlítva a tájékoztató könyvtárosok munkájával, kiemelve, hogy mindkét tevékenységet az információs korszak technikai vívmányai segítik.

Horváth Renáta dolgozatában azt vizsgálta, hogyan tudják a könyvtárak leghatékonyabban támogatni a nyelvoktatás ügyét. Az előbbi cél érdekében a hallgató megvizsgálta és javaslatokat tett a beszerzési és katalogizálási gyakorlat átgondolására, és könyvtári használatra átültetett egy szolgáltatást, melyet eredetileg oktatási intézmények számára fejlesztettek ki.⁶³

Az ókortudomány digitális gyűjteményeiben való hatékonyabb keresést, kutatást segíti *Magi Magdolna* *Egy héroszi törekvés a digitális korban – a Perseus Projekt* című dolgozata.⁶⁴ A szerző egy olyan kísérleti projekt gyűjteményeit és szolgáltatásait

⁶¹ Farkas Renáta (2015): *Az információszolgáltatás céginformációs környezete és a könyvtár szerepei. Az üzleti és nonprofit szféra kérdései*. Konzulens: Barátné dr. Hajdú Ágnes, Dr. habil. Kiszl Péter (ELTE BTK). In: Uo. 113. p. Vö. még: Benedek Janka (2015): *A jövő információmenedzsereinek cégalapítási, reklám- s marketingstratégiái elképzelései*. Konzulens: Barátné dr. Hajdú Ágnes, Dr. habil. Kiszl Péter (ELTE BTK). In: Uo. 107. p.

⁶² Bódog András (2013): *Könyvtárosok és kémek. A könyvtár és a hírszerzés kapcsolódási pontjai*. Konzulens: Dr. Vörös Klára (KE PK). In: XXXI. Jubileumi Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Eger, EKF TTK. 42. p.

⁶³ Horváth Renáta (2013): *Hagyományos és elektronikus információszolgáltatások építése egy könyvtár idegen nyelvű állományára*. Konzulens: Bedekovits Tamás (EJF). In: XXXI. Jubileumi Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Eger, EKF TTK. 122. p.

⁶⁴ Magi Magdolna (2013): *Egy héroszi törekvés a digitális korban a Perseus Projekt*. Konzulens: Dr. Tóvári Judit (EKF). In: XXXI. Jubileumi Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Eger, EKF TTK, 175. p.

mutatja be, amelyben a hálózaton megosztható digitális gyűjtemények lehetőségeit vizsgálták. A projekt 1987 óta gyűjti az ókori görög-római világ történelméhez, irodalmához és magához a kultúrához kapcsolódó dokumentumokat. A szerző a Perseus weboldala működésének elemzésén túl ajánlásokat fogalmaz meg a projekt céljaihoz szükséges jövőbeni lépésekről is.

Elsősorban az államtudományi és Európai Uniók témák hatékonyabb kutatását szolgálja *Tóth Dalma* munkája, amelyben a Kongresszusi Könyvtár és az Európai Unió digitális archiválási kezdeményezéseit hasonlítja össze.⁶⁵ A dolgozatok egy csoportja a felsőoktatási könyvtárak digitális gyűjteményeinek fejlesztési módjaival, a felsőoktatásban tanulók digitális írástudásával, illetve az informatikai terminológia ismeretével foglalkozott. Utóbbihoz kapcsolódik *Sebestyén Katalin* dolgozata, aki 2011-es felmérésében azt vizsgálta, hogy a „digital-born” nemzedék mennyire ismeri a számítógép, az informatika nyelvét, képesek-e a helyes terminus használatára. Dolgozatában a 2011-es felmérés felemás eredményeit előidézhető lehetséges okokat mutatja be, valamint lehetséges megoldásokat keresett arra az oktatásmódszertani problémára, hogy „hogyan lehetne hatékonyan megismertetni az alapvető beviteli eszközök tudatos használatát a diákokkal.”⁶⁶ *Stokker Nóra* a szakirodalom megszerzésének akadályoztató tényezőit elemezte, hallgatói és könyvtári szemszögből, egy általa végzett, online kérdőíves vizsgálat eredményeire támaszkodva. A szerző lehetőségeket kínált egy felsőoktatási digitális könyvtár működtetésére, valamint javaslatokat tett a digitális tartalommal kapcsolatban a szerzői jogi problémák figyelembevételével.⁶⁷ Hasonló problémakört jár körül – ezúttal az oktatók és kutatók szemszögből – *Markó-Markechné Zelei Edit* *Az egyetemi könyvtárak szerepe az oktatói, kutatói publikációs tevékenység alakulásában és nyilvántartásában* című dolgozatában.⁶⁸ A téma azóta is egyre aktuálisabb, hiszen – ahogy a szerző is hangsúlyozza – „az egyéni és az intézményi tudományos teljesítmény mérésének és értékelésének legfontosabb mutatói a publikációkhoz kötődnek.”⁶⁹ A szerző a dolgozat első részében az oktatói és kutatói szerepköröket és feladatokat fejt ki, majd a felsőoktatási könyvtárak fogalmát és feladatait, jelenlegi helyzetét járja körül, majd *A felsőoktatási könyvtárak stratégiai fejlesztési irányai 2018–2023-ban* című tervezet

⁶⁵ Tóth Dalma (2013): *Digitális archívumok forradalma*. In: XXXI. Jubileumi OTDK. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Eger, EKF TTK, 269. p.

⁶⁶ Sebestyén Katalin (2013): *KLIKK ÉS KLAVIA TÚRA. Informatika tankönyvek terminológiai következtelenségei*. OTDK-dolgozat. Rezümé. Konzulens: Dr. Csernoch Mária, DE IK, In: XXXI. Jubileumi OTDK. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Eger, EKF TTK, 224. p.

⁶⁷ Stokker Nóra (2013): *Egy felsőoktatási digitális könyvtár kialakításának lehetőségei Magyarországon*. Konzulens: Bedekovits Tamás (EKF), In: XXXI. Jubileumi OTDK. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Eger, EKF TTK, 231. p.

⁶⁸ Markó-Markechné Zelei Edit (2019): *Az egyetemi könyvtárak szerepe az oktatói, kutatói publikációs tevékenység alakulásában és nyilvántartásában*. Konzulens: Dr. habil. Barátné Hajdu Ágnes (ELTE). In: XXXIV. OTDK. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Budapest, ELTE PPK. 2019. 4. p.

⁶⁹ Uo. 4.

vonatkozó részeit is bemutatja. Az elemzés fő részében a publikációs folyamat hagyományos és újszerű könyvtári támogatása kerül középpontba, három fő mozzanatra koncentrálva: a publikáció megszületése, a publikáció megjelenése, valamint nyilvántartása. A dolgozat végén a szerző összegzi, hogy milyen könyvtárosi kompetenciákra van szükség a feladat ellátásához, és milyen ismeretekre, képességekre lesz szükség 10–20 év múlva. *Simon Eszter* tanulmánya a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar nappali tagozatos hallgatóinak információszerezési és -felhasználási szokásairól igyekezett átfogó képet adni. Empirikus kutatásában a hagyományos és elektronikus források tekintetében is vizsgálta a hagyományos és szakirodalmi információszerezési gyakorlatot. A jogi szaktájékoztató módszertani megújításához járul hozzá *Szendi Attila Szövegegységszintű információrendszerezés a jogtudományi adatbázisokban* című munkája. A jogtudományi kutatás módszertani szempontjait vizsgálva foglalkozott azokkal a könyvtár-tudományi és információtudományi szempontokkal is, amelyeket a jogtudomány vezetett be az Egyesült Államokban. (Key Number System, jogeset-összefoglalók.) A hallgató részletesen foglalkozott a KeyCite és a Shepards jogeset-idézettségi statisztikai rendszerekkel, módszertani szerepükkel. A következő jelentős módszertani vizsgálódása a Jurimetrics mozgalommal kapcsolatos, „amely lehetővé tette, hogy olyan elveket fogalmazzon meg a jogrendszer vizsgálatára, melyek a jogi intézmények és a bírák tevékenységének statisztikai elemzésére épültek.”⁷⁰ A szerző szerint „ezek az elemzési szempontok a 2010-es évek legmodernebb tudomány-metriai elemző szoftverei szolgáltatásaival egyeznek meg, amelyeket a mesterséges intelligencia kvantitatív szövegelemzéseinek módszereivel valószínűsít meg (SciVal, InSight).”⁷¹ Fontos még kiemelni a Ravel Law adatbázis-szolgáltatás elemzéseit is, amely a bírák, bíróság, indítvány, jogeset és döntéstámogatás együttes vonatkozásában mutat meggyőző eredményeket. A hallgató végső összegzésként megállapítja, hogy a „jövő könyvtártudománya és digitális könyvtára ugyanúgy a szövegelemzésre és a tartomelemzésre épülhet, mint a papíralapú könyvtártudomány.”⁷²

Az életrajzi kutatásokat segíti *Németh Tibor Lajos A bibliográfiai index műfajának megújítási kísérlete a Magyar Életrajzi Kalauzban* című munkája, amely a címben szereplő komplex forma tartalmi elemeire, koncepcionális összefüggéseire koncentrált. A dolgozatban a szerző meghatározása szerint „a bibliográfiai indexek reprezentánsainak áttekintése után összehasonlító elemzések kerülnek sorra hazai és

⁷⁰ Szendi Attila (2021): *Szövegegységszintű információrendszerezés a jogtudományi adatbázisokban*. Konzulens: Dr. habil. Kiszl Péter (ELTE). In: XXXV. Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet és programfüzet. Nyíregyháza: NYE.

⁷¹ Uo.

⁷² Uo.

nemzetközi példák alapján.⁷³ A hallgató külön egységet szentelt a *Magyar Életrajzi Kalauz* históriájának: „a forrásfeldolgozás filozófiájának és mikrostruktúráinak, az adatszerkezetek kérdéskörének, valamint a számítógépes feldolgozás architektúrájának – innovatív, műfajt megújító válaszkísérletekként – a problémák feloldására.”⁷⁴ A dolgozat különös értéke, hogy a szerző kitért a felhasználás lehetőségeire, majd jelezte a fejlesztés irányait is: „a feltárás következő lépcsőit, a visszakeresési hatékonyság fokozását szolgáló algoritmusokat és az együttműködés színtereit.”⁷⁵ Az előzőeken túl a komplex szemléletű pályamunka megalkotója a biográfiai index mint integratív műfaj alkalmazásainak lehetőségeit is számba vette, és kísérletet tett a hálózati együttműködési modell gondolatának felvetésére is, amely paradigmaticus szemléletbeli váltást jelentett az akkori gyakorlathoz képest.

Kép, zene, film: a képi, multimediális és hangzó dokumentumok feldolgozásának és szolgáltatásának problémái

A digitális könyvtári gyűjteményekben a kezdetektől kiemelt szerepet kaptak a sok felhasználó által keresett állóképek. *Bor Balázs Magyar digitális képkönyvtári gyűjtemények metaadat-használata* című dolgozatában hangsúlyozza, hogy a nagy iramban gyarapodó képek feltárásához és visszakereséséhez is új módszereket kell alkalmazni. Ezen ikonográfiai dokumentumok esetén – sokszínű formai és tartalmi sajátosságaik miatt – fontos szerepet kapnak a metaadatok. A szerző néhány magyar képkönyvtári gyűjteményben megvizsgálta a gyakorlatban is alkalmazott metaadatstruktúrákat, illetve a gyűjtőkörü megfontolásokat. Egy használók körében készített kérdőív alapján áttekintette a fontos képi adatokat, majd illusztrálta, hogyan oldható meg különböző formátumú metaadatok segítségével a képek feltárása, illetve a felhasználók számára egységes formájú megjelenítése. A szerző kiemeli, hogy a „képtárak esetén a jól körülhatárolt céllal épített gyűjtemény olyan egyedi vonásokat hordoz, melyet a feldolgozás és a szolgáltatási felület kialakítása esetén is figyelembe kell venni (a metaadatokra vonatkozó – olykor különleges – igényeket jól illusztrálják a kérdőív eredményei is).”⁷⁶ Szintén a szerző összegzése nyomán emeljük ki, hogy a dolgozatban „a digitális képkönyvtáraknak egy olyan moduláris technikai (és egyben szemléletbeli) megvalósítása rajzolódik ki, melyet sokoldalúsága miatt érdemes lehet a gyakorlatban is megvizsgálni.”⁷⁷

⁷³ Németh Tibor Lajos (2015): *A bibliográfiai index műfajának megújítási kísérlete a Magyar Életrajzi Kalauzban*. Konzulens: Dr. Murányi Péter (NYME). In: XXXII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet és programfüzet. Debrecen: DE IK, 163. p.

⁷⁴ Uo. 163. p.

⁷⁵ Uo. 163. p.

⁷⁶ Bor Balázs (2011): *Magyar digitális képkönyvtári gyűjtemények metaadat-használata*. In: XXX. Jubileumi Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet. Kecskemét: KF TFK, 2011. 110. p.

⁷⁷ Uo.

Bácsi Fanni Ágnes pályamunkájában⁷⁸ a zenei dokumentumok sokszínűségét tárta fel, bemutatva a terület speciális jellemzőit, mint például a zeneszerző-előadóművész problematikája, a zenemű és a vonatkozó szakirodalom kérdésköre. A hallgató fő célja annak megismertetése volt, hogyan alkalmazzák az általa kiválasztott feltáró módszereket (ETO, Flexibilis Zenei Osztályozás, tárgyszavazás, teaurusz) a zene területén, illetve milyen képzési lehetőségei vannak a zenei könyvtárosoknak. A szerző a téma árnyalt bemutatása érdekében három budapesti könyvtár, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Zenei Gyűjtemény, az Országos Idegennyelvű Könyvtár Zeneműtár, és az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár könyvtárosaival konzultált a zenei dokumentumok feltárási metodikájáról, így a jelenlegi hazai módszereket naprakészen be tudta mutatni. A szerző fő következtetése, hogy a zenei könyvtárak állománya nem tárható fel egyetlen módszer kizárólagos alkalmazásával, a fent említett módszerek kombinált alkalmazására van szükség. Csordás Mónika dolgozata elején a zenei könyvtárak és az iskolai könyvtárak zenei tájékoztatómunkájának azon problémájára hívja fel a figyelmet, hogy a könyvtárosok vagy zenei végzettségűek, vagy könyvtárosi diplomával rendelkeznek, így vagy a könyvtári munkafeladatok, vagy a zenei szakfeladatok szenvednek hiányt.⁷⁹ A hallgató megállapítása szerint az iskolai könyvtárak – az említett okok miatt is – ritkán szerveznek zenei-könyvtári foglalkozásokat. A szerző munkájában foglalkozásmintaként egy megzenésített irodalmi téma komplex feldolgozását mutatja be, három egymásra épített foglalkozás keretében. A dolgozat bemutatja azt az előzetes zenei-irodalmi felkészülést, elemzéssorozatot is, amely nélkülözhetetlen egy zenei-könyvtári foglalkozás megtartásához. A szerző egyúttal tiszteleg Szőnyi Erzsébet zeneszerző előtt is, valamit választ keres arra, hogy „egy több mint 80 évvel ezelőtti mesének, amelyet 1960-ban zenésített meg Szőnyi Erzsébet, van-e máig tartó hatása? Érti-e, értheti-e a netgeneráció?”⁸⁰ A dolgozat írója úgy értékeli, hogy a meseopera 2014-ben előadó általános iskolásokkal és a meseopera újraértelmezését végző 9–10. osztályos gimnazistákkal készített interjúk meggyőző és elgondolkodtató választ adtak kérdéseire.

A könyvtárakban található médiatárak gyűjtőkörük különbözősége miatt tartalmukban és jellegükben nagy változatosságot mutatnak, sok esetben minden példány egyedi dokumentumnak minősülhet. A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának egyik legszínesebb gyűjteményét, a Kenézy Élettudományi Könyvtár Médiatárát ismerjük meg a *Kosina Zoltán – Király Magdolna* szerzőpáros

⁷⁸ Bácsi Fanni Ágnes (2013): *A zenei dokumentumok osztályozása*. Konzulens: Barátné dr. Hajdú Ágnes (ELTE). In: XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet és programfüzet. Eger, EKF TTK. 8. p.

⁷⁹ Csordás Mónika (2015): *Egy leendő zenei- és iskolai könyvtárpedagógus tiszteletadása Szőnyi Erzsébet zeneszerzőnek: A didergő király meseopera értelmezése a XXI. századi gyerekolvasókkal*. Konzulens: Dr. Pajor Enikő (SZTE). In: XXXII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet és programfüzet. Debrecen, DE IK. 49. p.

⁸⁰ Uo. 49. p.

dolgozatában.⁸¹ A pályamunka azt mutatja be, hogy milyen fejlesztésekre van szükség a médiatár működési problémáinak kiküszöbölésére. A szerzők igyekeztek úgy megfogalmazni ajánlásaikat, hogy hasonló gyűjtemények is átvehessék, alkalmazhassák a kidolgozott rendszereket. A részletes fejlesztési tervet gyűjteményrészenként csoportosították, s külön vizsgálták a problémákat, a fejlesztési irányokat. A dolgozatban bemutatják a szerzőpáros által megalkotott, specializált osztályozási rendszert, és egy új gyűjteményrész bevezetésének főbb mozzanatait is sorra veszik. *Miseta Zsuzsanna Diszharmonikus jelenségek a szerzői jog területén (A magyar könyvtárügy, zene és filmipar)* című pályamunkája keretében⁸² az 1999. évi szerzői jogi törvény ellentétes értelmű, és félreérthető megfogalmazásait emelte ki, majd bemutatta a 2008. évi módosításokat, illetve összehasonlította a két szabályozást. A kutatás középpontjában a könyvtárakra vonatkozó rendelkezések álltak, de többek között a könyvtárak érintettsége miatt a szerző a törvény zene- és filmiparra gyakorolt hatásait is vizsgálta. A kutatás kitért a könyvtárügy legkényesebb területeire, köztük az elektronikus könyvtárakra, a művek jogszerű vagy jogszerűtlen digitalizálására, a nyilvános könyvtárak és szakkönyvtárak gyakorlatára is, hiszen az új, 2008-as törvény az előbbiekkal kapcsolatban új kérdéseket vetett fel. *Mizera Tamás* dolgozata egy új dokumentumtípus, az online videók helyzetét mutatja be, a könyvtárak feladatai felől közelítve, hiszen az említett mozgóképes dokumentum gyűjtését, feldolgozását, megőrzését és szolgáltatását a könyvtár nem kerülheti meg.⁸³ A szerző meglátása szerint az egyre komplexebbé váló technikai környezetben a könyvtárakra jelenleg sok megoldatlan feladat vár, például a feldolgozás egységes szabályozásának kérdéskörében, a szolgáltatás technikai és szerzői jogi aspektusaiban, a szakmai etika követelményeiben. A hallgató dolgozatában a vonatkozó szabványok és törvényhelyek elemzésével, modellek felállításával, szakmai interjúk készítésével sokoldalúan jellemezte a téma fókuszát.

Út a doktori képzés felé

A fenti témák feldolgozásai később több esetben doktori dolgozatként teljesednek ki, a hazai könyvtári szaktájékoztatót segítő értékes publikációk kíséretében.⁸⁴ A doktori témák is a hazai könyvtári igényeknek, fejlesztéseknek, valamint a nemzetközi trendeknek megfelelően alakulnak. A tanulmány középpontjába állított „szaktudományi tájékoztatás” témakört és határterületeit a doktori iskolába felvett hallgatók

⁸¹ Kosina Zoltán – Király Magdolna (2015): *A DEENK médiatárának állományfejlesztési lehetőségei*. Konzulens: Dr. habil. Boda István (DE IK). In: Uo. 120. p.

⁸² Miseta Zsuzsanna (2015): *Diszharmonikus jelenségek a szerzői jog területén (A magyar könyvtárügy, zene és filmipar)*. Konzulens: Dr. Verók Attila (EKF). In: Uo. 124. p.

⁸³ Mizera Tamás (2015): *Online tartalomról digitális örökség? Az interneten található videók esete a könyvtárral*. In: Uo. 125. p.

⁸⁴ Nagy – Kizsl (2020); Károly – Winkler – Kizsl (2020); Kizsl – Szüts (2021) 374–382. p.; Vass (2018) 570–574. p.; Kizsl – Radó – Hubay (2018).

jelentős hányada kutatja, innovatív könyvtári fejlesztéseket is eredményezve.⁸⁵ Az utóbbi évtizedben felvettek kutatási témái közül a következők kapcsolódnak témánkhoz: nemzeti könyvtárak funkciórendszere a digitális korban; az európai kulturális örökség digitális reprezentációja; a XXI. századi közkönyvtár társadalmi kontextusa; helyismereti gyűjtemények a XXI. század digitális világában; az open access és a digitalizált dokumentumok online szolgáltatása; a tárgyak internete és a könyvtár. A doktori képzésben is erős dinamikus elem az országos feladatkörű szakkönyvtárakkal való szoros együttműködés, amelynek részeként e könyvtárak szakemberei kurzusokat is tartanak, garanciát jelentve a szaktudományi tájékoztatáshoz kapcsolódó témák gyakorlatorientált megközelítésére is. A képzési idő két felében arra is van lehetőségük a hallgatóknak, hogy bekapcsolódjanak a könyvtárak projektjeibe.⁸⁶

---

⁸⁵ A doktori képzés elindulása óta (1998) a következő megvédett témák sorolhatók ide: Alföldiné Dán Gabriella (2003) (BCE Központi Könyvtár): *A tudástársadalom és a tudományos szakkönyvtári ellátás*. Témavezető: Bobokné dr. Belányi Beáta; Czeglédi László (2013) (EKE): *E-learning könyvtári rendszerek a felsőoktatásban*. Témavezető: Prof. dr. Sebestyén György; Fodor János (2005) (ELTE BTK): *Trendek és tendenciák, kialakult modellek és lehetséges stratégiák az internetes közművelődési tájékoztatásban*. Témavezető: Prof. dr. Sebestyén György; Kerekes Pál (2009) (ELTE BTK): *Az e-kormányzat, e-közigazgatás fejlődése és jelenlegi helyzete Magyarországon; a könyvtár és a digitális gyűjtemények helye, szerepe az elektronikus közszolgáltatások rendszerében; az e-közigazgatás elektronikus tájékoztató felületei*. Témavezető: Prof. Dr. Sebestyén György.; Nagy Enikő (2011) (Szentesi Városi Könyvtár): *A tájékoztató szolgáltatások fejlődése a magyarországi közművelődési könyvtárakban*. Témavezető: Barátné dr. Hajdu Ágnes; Pajor Enikő (2007) (SZTE JGYPK): *A láthatatlan/mély web felhasználása a könyvtári tájékoztatásban*. Témavezető: Prof. dr. Sebestyén György; Pallósiné Toldi Márta (2004) (Berzsenyi Dániel Könyvtár, Szombathely): *Nyilvános könyvtárak a pannon térség társadalmában*. Témavezető: Dr. Gereben Ferenc.; Papp József (2009) (Területi és Tanulmányi Könyvtár, Murska Sobota – Mura-szombat, Szlovénia): *Az információs adatbázisok és az internet használata Szlovéniában a közkönyvtári tájékoztatásban*. Témavezető: Prof. dr. Sebestyén György; Senkei-Kis Zoltán (2010) (ELTE BTK): *Internetes szerzői jogvédelem és annak könyvtári vonatkozásai*. Témavezető: Prof. dr. Sebestyén György; Sonnevend Péter (2001) (KE PK, PTE Központi Könyvtára): *A könyvtári rendszer országos központi szolgáltatásai, különös tekintettel a dokumentumellátás biztosítására*. Témavezető: Dr. Voit Krisztina; Tóth Máté (2010) (PTE, Könyvtári Intézet): *A szemantikus web. Könyvtárak a szemantikai paradigmában*. Témavezető: Prof. Dr. Horváth Péter; Varga Katalin (2003) (OPKM, PTE): *Szövegelemzés, tartalomlemzés információtudományi szempontból: módszerek és lehetőségek az információ minőségi szelektálására*. Témavezető: Dr. Horváth Tibor; Vasas Lívია (2003) (SOTE Központi Könyvtára): *Az emberi tényező szerepének vizsgálata az orvostudományi információkeresés gyakorlatában*. Témavezető: Prof. dr. Sebestyén György.

⁸⁶ A doktori képzést segítő aktív partnerek: Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár, BCE EK, BME OMIKK, Csorba Győző Könyvtár, ELTE EK, FSZEK, Infodok Kft., KSH Könyvtár, MKE, Magyar Olvasástársaság, Monguz Kft., Országgyűlési Könyvtár, OIK és Zenei Gyűjtemény, OSzK, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, SZFE Könyvtár, Kottatár és Médiatár. Vö. Kiszl (2020b) 170. p.; Kiszl – Csik (szerk., 2017), 48. p.

IRODALOM

- XXXII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. *Rezümékötet* (2015). Debrecen, Debreceni Egyetem, Informatikai Kar.
- XXXIV. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. *Rezümékötet* (2019). Budapest, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar.
- XXXV. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. *Rezümékötet* (2021). Nyíregyháza, Nyíregyházi Egyetem.
- Barátné Hajdu Ágnes (2014): Tehetséggondozás és pályakövetés, ahogy azt Fülöp Géza látta. *Könyvtári Figyelő*. (24)60. 2. 187–193. p.
- Bartos Éva (2006): A könyvtárosok jövője: a könyvtárosképzés jövője. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 53. 9. 404–408. p.
- Czeglédi László (2009): Hatékony oktatástámogatás könyvtári portál által menedzselts környezetben: Az EKLEKTIKA projekt tervezésének háttere az egri Eszterházy Károly Főiskolán. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 56. 1. 3–17. p.
- Csik Tibor (2019): A neveléstudomány és oktatásügy magyar szakirodalmi adatbázisa. *Könyvtári Figyelő*. (29)65. 4. 545–557. p.
- Fodor János (2015): Kollaboratív tartalomfejlesztési projektek az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetében. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 62. 11–12. 429–441. p.
- Fodor János (2014): Mestereket szólító tanítványok. MLS 3 konferencia az ELTE BTK informatikus könyvtáros hallgatóinak szervezésében. *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*. 23. 7. 39–41. p.
- Fodor János (2018): Tér, idő, tartalom. Kor- és helytörténeti webprojektjeink újabb tanulságai. In: Kiszl Péter – Csik Tibor (szerk. 2018): *Valóságos könyvtár – könyvtári valóság. Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2018*. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet. 191–198. p. https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdf-viewer-master/external/pdfjs-2.1.266-dist/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/40281/VKKV3_kotet_KiszlPeter_CsikTibor_.pdf?sequence=6&isAllowed=y [Letöltés: 2021. 11 20.]
- Fodor János (2016): Történeti gyűjteményrészek hálózati bemutatása. Műhelypéldák és tanulságok az ELTE könyvtártudományi képzéséből. *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*. 25. 11. 23–32. p.
- Fodor János – Kiszl Péter (2018): Projektalapú információtechnológiai kompetenciafejlesztés: digitalizálás, hálózati tájékoztatási rendszerek létrehozása a könyvtár- és információtudományi képzésben. *Képzés és Gyakorlat*. 16. 2. 49–60. p.
- Hangodi Ágnes (2019): Képzések és továbbképzések a Könyvtári Intézet kínálatában. *Könyvtári Figyelő*. (29)65. 2. 218–232. p.

- Hangodi Ágnes – Ládi László (szerk., 2005): *Emlékkötet Szabó Sándor 70. születésnapjára*. Budapest, ELTE BTK IKI Főiskolai Könyvtár – Informatikai Központ.
- Hegedűs Gábor – Koltói Lilla – Tóth József (szerk., 2011): *XXX. Jubileumi OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet*. Kecskemét, Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar.
- Hegy Ádám (2002): Speciális informatikai kurzusok a szegedi egyetemi szintű könyvtárosképzésben. *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*. **11.** 5. 33. p.
- Hegy Zsanett – Verók Attila (szerk., 2013): *XXXI. Jubileumi OTDK, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Rezümékötet*. Eger, Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar.
- Hrubos Ildikó (2021): A tudás természetének átalakulása a digitalizáció és a globalizáció korszakában. In: Koósné Török Erzsébet (szerk., 2021): *A TDK vonzásában. 7 évtized, 35 OTDK*. Budapest, Akadémiai. 174–177. p.
- Károly Krisztina – Winkler Bea – Kiszl Péter (2020): Across 20 years. A bibliometric analysis of the journal's publication output between 2000 and 2020. *Across Languages and Cultures*. **21.** 1. 145–168. p.
<https://doi.org/10.1556/084.2020.00010> [Letöltés 2021. 10. 16.]
- Kerekes Pál – Kiszl Péter (2018): *Magyar irodalom a világhálón. Szabadon elérhető magyar nyelvű szöveggyűjtemények*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 2018. 132 p.
- Kiszl Péter (2020a): A könyvtár- és információtudományi képzés ökológiája. *Könyvtári Figyelő*, **66.** 1. 9–40. p.
- Kiszl Péter (2020b): Kutatás és innováció: kompetenciafejlesztés a könyvtár- és információtudományi doktori képzésben. In: Barátné Hajdu Ágnes (szerk., 2020): *Szakmai ismeretek és készségek – átalakuló hivatás. Válogatott könyvtártudományi tanulmányok*. Budapest, MKE. 163–178. p.
- Kiszl Péter – Csík Tibor (szerk., 2017): *Valóságos könyvtár – Könyvtári valóság. III. Konferenciaprogram az előadások tartalmi összefoglalóival*. Budapest, ELTE BTK KITI.
- Kiszl Péter – Radó Rita – Hubay Miklós Péter (2018): *From divergence to convergence in Hungarian librarianship. Towards a common digital platform*.
<https://doi.org/10.1515/libri-2018-0049> [Letöltés: 2021. 10. 30.]
- Kiszl Péter – Szüts Etele (2021): Cirkuszművészeti központok tartalomszolgáltatási modelljei – a COVID-19 idején. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. **68.** 6. 374–382. p.
- Koltay Tibor (2010): Az információs társadalom írástudásai és a könyvtárosképzés. *Képzés és Gyakorlat*. **8.** 1. 47–54. p.
- Koósné Török Erzsébet (2021): Gyökereink ereje a jelen alakításában, a jövőre való felkészülésben. In: Koósné Török Erzsébet (szerk., 2021): *A TDK vonzásában. 7 évtized, 35 OTDK*. Budapest, Akadémiai. 66–70. p.
- Lengyelne Molnár Tünde (2021): A szemantikus web hatása a könyvtárak információfeldolgozására. *Korunk*. **32.** 2. 85–92. p.

- Mátyus László (2021): Milyen az ideális TDK-(pálya)munka – szerintem. In: (szerk. Koósné Török Erzsébet): *A TDK vonzásában. 7 évtized, 35 OTDK*. Budapest, Akadémiai 78–80. p.
- Monok István (2020a): A jövő könyvtárosa a bibliothecarius aliterque doctus. In: Uő. (2020): *Könyvtári (?) problémák*. Budapest, MTAK. 166–171. p. http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/19345/1/Monok_ktros_DOI2.pdf [Letöltés: 2021. 11. 25.]
- Monok István (2020b): A múzeum má és kutatóműhellyé váló könyvtár. A művelődési eszmények és a könyvtáros változásai. In: Uő. (2020): *Könyvtár(i) problémák*. Budapest, MTAK. 88–121., 129–171. p. http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/19345/1/Monok_ktros_DOI2.pdf [Letöltés: 2021. 11. 25.]
- Monok István (2020c): A múzeum má és kutatóműhellyé váló könyvtár. Egy konkrét példa: Könyvtörténeti adatbázis az irodalomtörténet kutatóinak. In: Uő.: *Könyvtári (?) problémák*. Budapest, MTAK. 115–121. p. <https://doi.org/10.17167/mksz.2020.3.267-274> http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/19345/1/Monok_ktros_DOI2.pdf [Letöltés: 2021. 11. 25.]
- Monok István (2020d): Egy konkrét példa: Gondolatok a könyvtárosok képzéséről. In: Uő. *Könyvtári (?) problémák*. Budapest, MTAK. 171–173. p. http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/19345/1/Monok_ktros_DOI2.pdf [Letöltés: 2021. 11. 25.]
- N. Mandl Erika (2009): Helytörténeti-helyismereti gyűjtemények a regionális kutatások szolgálatában: Trendek és alapelvek a dunántúli helyismereti munkában, megjelenésük a könyvtáros képzésben. In: *A Virtuális Intézet Közép-Európa kutatására közleményei*. **1.** 1. 220–225. p.
- N. Mandl Erika (2001): A történeti stúdiumok 'megújult' szerepe a könyvtárosképzésben. In: *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*. **10.** 10. 33–38. p.
- Nagy Andor – Kiszl Péter (2020): First published personal digital legacy preservation by libraries. *Journal of Librarianship and Information Science*. 2020. Augusztus 17. <https://doi.org/10.1177%2F0961000620948574> [Letöltés: 2021. 10. 25.]
- Németh Katalin – Bíbor Máté János (2017): Lendületben a múlt. Történeti tárgyú kurzusok, rendezvények és intézményközi együttműködések az ELTE könyvtáros-oktatásában. In: *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. **64.** 1. 37–46. p.
- Pálvölgyi Mihály (2005): Az informatikus könyvtárosképzés helyzete és tendenciái. Veszélyek és lehetőségek. *Könyvtári Figyelő*. **(15)51.** 1. 19–29. p.
- Ritoók Zsigmond (2021): A „rátalálás” varázslatos öröme. In: (szerk. Koósné Török Erzsébet): *A TDK vonzásában. 7 évtized, 35 OTDK*. Budapest, Akadémiai. 108–109. p.
- Sipos Anna Magdolna (2017): Könyvtárosok a kompetenciák rengetegében. *Orvosi könyvtárak. A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja*. **14.** 3. 26–38. p.
- Sonnevend Péter (2013): Változások sodrában az amerikai könyvtárak. *Könyvtári Figyelő*. **(23)59.** 1. 115–123. p.

-
- Szabó Sándor (2008): Fülöp Géza, a képzést megújító tanszékvezető. *Könyvtári Figyelő*. (18)54. 3. 438–442. p.
- Szabó Sándor (2006): Használjuk-e még? A tájékoztatás hagyományos eszközei. *Könyv és Nevelés*. 8. 4. 36–38. p.
- Tószegi Zsuzsanna (2021a): Digitális bennszülött hallgatók, digitális bevándorló tanárok. Új utak, új módszerek az informatikus könyvtárosok képzésében. In: Kiszl Péter – Boda Gáborné Köntös Nelli (szerk., 2021): *Valóságos könyvtár – könyvtári valóság. Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2020*. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet. 2021. 75–86. p.
- Tószegi Zsuzsanna (2008): Az informatikus könyvtáros hallgatók által elsajátítandó tudásanyag és szakmai kompetenciák a bolognai képzési rendszerben. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 55. 10. 470–480. p.
- Tószegi Zsuzsanna (2021b): Kulturális örökségünk a világhálón. Innovatív megoldások a digitalizálásban. *Élet és Tudomány*. 76. 5. 136–139. p.
- Vass Johanna (2018): Magyar irodalom @ világhálón. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 65. 11. 570–574. p.
- Verók Attila (2021): A TDK örök(ség). In: Koósné Török Erzsébet (szerk., 2021): *A TDK vonzásában. 7 évtized, 35 OTDK*. Budapest, Akadémiai. 126–130. p.
- Szirmai Éva (szerk., 2017): *XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi Szekció. Absztraktok*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar. <http://www.jgypk.hu/otdk2017/wp-content/uploads/2017/04/OTDK-v%C3%A9gleges.pdf>
- Winkler Bea – Kiszl Péter (2020): Academic libraries as the flagships of publishing trends in LIS: a complex analysis of rankings, citations and topics of research. *The Journal of Academic Librarianship*. 46. 5. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2020.102223>, [Letöltés: 2021. 10 20.]